

Nivells, models i indicadors de democràcia

Joan Oriol Prats Cabrera

PID_00186705

Els textos i imatges publicats en aquesta obra estan subjectes –llevat que s'indiqui el contrari– a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada (BY-NC-ND) v.3.0 Espanya de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los i transmetre'ls públicament sempre que en citeu l'autor i la font (FUOC. Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya), no en feu un ús comercial i no en feu obra derivada. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>

Índex

Introducció	5
Objectius	6
1. La qualitat de les democràcies i la governança democràtica..	7
1.1. La definició de democràcia i les seves dimensions bàsiques	7
1.2. La governança democràtica	10
1.3. Els indicadors de qualitat de democràcia i de governança democràtica	11
1.4. Les institucions informals i el funcionament de la democràcia	13
2. Els models de democràcia	16
2.1. Els indicadors dels models de democràcia	18
2.2. Models de democràcia, polítiques i despesa pública	19
Bibliografia	21
Annex	23

Introducció

L'emergència i la consolidació progressiva d'un gran nombre de democràcies, especialment en les darreres dècades, ha donat lloc a la coexistència de democràcies de diferents tipus i intensitat. Per a analitzar la varietat de nivells de democràcies ara existent, cal partir d'una definició tan precisa com operativa, i utilitzar un conjunt d'indicadors que permetin l'anàlisi comparada de la qualitat de les democràcies entre països i regions en el transcurs del temps. A més, com les democràcies poden desenvolupar les seves **funcions** a través de diverses **formes** d'institucions polítiques, també es interessant considerar quins models de democràcia existeixen, quins indicadors permeten distingir-los i quines són les seves implicacions sobre les polítiques públiques. En aquest mòdul, doncs, es presenten els elements conceptuals necessaris per a distingir els nivells i els models de democràcia, així com els indicadors que permeten la seva anàlisi comparada i que serveixen com a base per a estudiar les relacions que hi ha entre les democràcies, el creixement econòmic o la política social. D'altra banda, el desenvolupament d'instruments analítics ens ha de permetre també reflexionar a un nivell més normatiu sobre l'estat i el funcionament de les democràcies actuals.

Objectius

Els objectius que treballarem en aquest mòdul són els següents:

- 1.** Conèixer quines són les característiques fonamentals de les democràcies i quins són els indicadors que permeten mesurar-les i descriure-les.
- 2.** Identificar els pros i contres dels indicadors que descriuen les dimensions i els rendiments de les democràcies i les institucions.
- 3.** Distingir entre les institucions formals i informals i els seus efectes sobre el funcionament de les democràcies.
- 4.** Fer exercicis teòrics i pràctics per a aprofundir en les dimensions fonamentals de la democràcia.

1. La qualitat de les democràcies i la *governança democràtica*

En una era en què conviuen una preocupació creixent per la democratització arreu del món amb una forta desafecció amb el funcionament de les democràcies occidentals més antigues (Dalton, 2008), conèixer i mesurar els elements fonamentals de la qualitat democràtica ha esdevingut un dels eixos cabdals en l'agenda de la ciència política comparada, dels organismes multilaterals i dels governs preocupats per la qualitat de les seves institucions. Lògicament, definir, avaluar i comparar nivells de democràcia és una tasca difícil que cal abordar des d'una perspectiva analíticament neutral.

- Però com es pot construir una definició universalment vàlida de *bona democràcia* sense caure en paternalismes occidentals?
- Quines dimensions bàsiques hauria de tenir aquesta definició?
- Com es poden definir i mesurar els esglaons de l'avenç democràtic?

Aquestes no són només preguntes importants des d'un punt de vista acadèmic o teòric, sinó que també són útils perquè la societat civil, les organitzacions internacionals i els governs puguin dirigir millor les seves reivindicacions i estratègies d'actuació. I és que una conceptualització operativa del terme de democràcia que permeti la construcció d'indicadors per a mesurar el seu nivell d'avenç és la base per a poder estudiar i conèixer les relacions que hi ha, per exemple, entre democràcia i creixement econòmic o desigualtat, però també una font bàsica per a actuar, controlar i fer més transparent el grau d'esforç que els països realitzen per a incrementar els drets i llibertats dels seus ciutadans.

1.1. La definició de democràcia i les seves dimensions bàsiques

El president **Abraham Lincoln**, en el famós discurs de Gettysburg de 1863, va definir l'ideal de la democràcia com

“el govern de les persones, mitjançant les persones i per a les persones” (“government of the people, by the people, for the people”).

Amb aquesta frase, Lincoln sintetitzava un ideal de democràcia en el qual la sobirania popular és l'autèntic protagonista del procés polític, que comença i acaba responent els interessos de les persones, llur satisfacció amb el funcionament dels mètodes i el contingut de la democràcia com a element clau de la seva legitimitat.

Gairebé un segle després, des d'una aproximació més acadèmica, **Robert Dahl** (1956) va concebre l'ideal democràtic com el sistema polític que garanteix no només la sobirania popular, sinó també la igualtat política.

Des d'aquesta perspectiva, l'ideal democràtic requereix que la sobirania popular s'exerceixi en igualtat de condicions, sota la regla d'una persona un vot, i sense coaccions, restriccions ni discriminacions.

Les democràcies que més s'apropen a aquest ideal, Dahl les va anomenar **poliarquies** (en grec, 'govern o regla de la majoria').

Les **poliarquies** compleixen una sèrie de condicions bàsiques com són:

- que els individus puguin expressar lliurement les seves preferències,
- que es triïn les preferències majoritàries,
- que hi hagi diferents alternatives i una igualtat bàsica en l'accés a la informació i
- que les ordres del càrrecs electes es facin efectives.

Aquestes condicions s'agrupen en principis com els que defensen la **llibertat d'associació**, **d'expressió** i **de vot** i drets, com el dret al **sufragi actiu i passiu**, a la **informació** o a **eleccions lliures i imparcials**. A la vegada, les institucions polítiques recullen, donen forma i garanteixen aquests principis, desenvolupats principalment en les **constitucions**, les **lleis electorals** i les **lleis de partits polítics**, que són el principal cos legal i actors de les democràcies.

El ple compliment de l'ideal democràtic requereix, doncs, l'aplicació efectiva d'un ampli ventall de principis i mecanismes per a fer-los complir.

Per a simplificar el seu tractament analític, Dahl (1971) proposa comprendre les poliarquies des de dues dimensions bàsiques: la **participació efectiva** i la **competència política**. El nivell o la qualitat de la democràcia dependrà, doncs, del funcionament de cadascuna d'aquestes dimensions.

D'una banda, participació implica garantir que tots els ciutadans tenen la capacitat de fer servir els seus drets formals d'escollir i ser escollits o d'organitzar-se i protestar per a influir políticament. Però per a ser realment efectiva, la participació ha d'anar més enllà de la votació en les eleccions i incloure també uns nivells mínims de deliberació pública dels temes d'interès comuns a través

Altres dimensions de la democràcia

Diversos autors han proposat anàlisis més exhaustives que comprenen d'altres dimensions de la democràcia incloent conceptes més relacionats amb l'estructura institucional i el seu rendiment (veure, per exemple Diamond i Morlino, 2004), però bàsicament estan en línia i responen a les dimensions bàsiques assenyalades per Dahl.

d'una ciutadania (organitzada a través de diversos tipus d'actors socials) que es comunica, dialoga i supervisa els governants i que està present en les finestres de participació ciutadana que existeixen.

La participació efectiva es pot veure limitada o subvertida per motius estructurals o estratègics.

Per exemple, els nivells d'educació limiten la qualitat de la participació, perquè un estès, elevat o asimètric desconeixement del sistema polític i dels processos de participació, així com dels posicionaments dels seus principals actors (cultura política) impedeix o esbiaixa el correcte funcionament dels mecanismes de representació o control.

Sense uns nivells culturals i educatius mínims i sense una igualtat de recursos bàsics per a exercir els drets formals polítics a la participació, els **ciutadans amb menys recursos** veuran les seves possibilitats de participació efectiva molt limitades i seran més vulnerables davant d'estratègies encaminades a limitar la seva influència. Entre aquestes estratègies hi figuren la intimidació i la coacció a través de l' **exercici de la violència**.

Per exemple, en molts països encara no es respecta el secret de vot i determinats col·lectius pateixen intimidacions o una manipulació directa de la seva llibertat de vot. Aquesta és la situació de moltes dones en determinades zones rurals a certs països d'Àfrica o l'Amèrica Llatina on, tot i estar legalment registrades, es produeixen situacions terribles en què se'ls impedeix l'accés a les urnes, tot sovint de manera violenta.

D'altra banda, les democràcies requereixen una bona **regulació de la competència política**. Aquesta dimensió està més relacionada amb el concepte schumpeterià de *democràcia*, entès com

“el disseny institucional en el que s'accedeix al poder a través de la competència pel vot de la ciutadania.”

Schumpeter, 1943.

Per a regular la competència, les democràcies estableixen eleccions periòdiques, lliures i imparcials, limiten les barreres d'entrada a l'arena política i garanteixen igualtat en l'accés als mitjans de comunicació i al finançament de les campanyes electorals.

Lògicament, les fórmules i mecanismes institucionals que regulen la competència política no són neutres i influeixen de manera decisiva en els nivells de democràcia com en les seves característiques (per exemple, els sistemes electorals incideixen fortament en el nombre d'actors polítics). I cal tenir present que sovint les institucions polítiques han d'equilibrar forces que apunten en sentit contrari (*trade offs*). Per exemple, els sistemes electorals que tendeixen a facilitar l'entrada a l'arena política i incrementar la proporcionalitat, també poden induir a situacions d'excessiva fragmentació legislativa més propenses a la paràlisi¹ o a incentivar coalicions de partits que acabin reduint *de facto* la competència efectiva.

⁽¹⁾Per exemple, després de les eleccions parlamentàries belgues de 2010, l'escenari resultant d'elevada fragmentació i polarització legislativa, va provocar que els vuit partits polítics amb representació parlamentària triguessin més de 400 dies en posar-se d'acord en formar govern, amenaçant la capacitat del país per a formular i implantar polítiques públiques en un context de recessió internacional. Aquest ha estat el procés de formació de govern després d'unes eleccions democràtiques més llarg de la història.

És per aquest motiu que sovint el *mercat polític* té més relació amb un oligopoli que amb un mercat de competència perfecta (on hi ha molts demandants – votants– i oferents –partits polítics–).

Tanmateix, la competència política també es pot veure subvertida per un mal funcionament de les institucions encarregades d'executar o vigilar el compliment de les seves regles.

Per exemple, quan els tribunals electorals o constitucionals no són independents o responen només a l'interès dels partits, es poden donar estratègies que afavoreixin determinats interessos partidistes.

Igualment succeeix en els casos en què hi ha una forta asimetria entre partits en l'accés a les fonts de finançament o als mitjans de comunicació.

Per exemple, quan el líder d'un partit polític controla la gran majoria dels mitjans de comunicació, com clarament ha passat a Itàlia durant els diversos governs de Silvio Berlusconi, es poden aconseguir forts avantatges electorals impulsant campanyes de desprestigi de l'oposició o controlant l'agenda mediàtica en benefici propi, reduint el pluralisme i limitant, *de facto*, la competència política.

1.2. La governança democràtica

La participació efectiva i la competència política no només requereixen l'existència de regles electorals o el reconeixement de drets polítics, sinó el bon funcionament d'una pluralitat d'institucions polítiques, administratives, judicials i socials. En efecte, tot i el seu paper predominant, els partits polítics no són l'únic **actor estratègic** amb capacitat d'influir en el funcionament de les democràcies.

Els **mitjans de comunicació**, els **sindicats**, les **cambres de comerç**, les **grans empreses financeres**, els **conglomerats industrials** o determinades **organitzacions civils** també disposen de recursos econòmics i mecanismes de pressió per a bloquejar polítiques o influir en el seu disseny i implantació.

La **governança democràtica** fa referència al conjunt d'institucions democràtiques que structuren la interacció sociopolítica en sentit ampli. Entre aquestes institucions hi figuren les que garanteixen la veu de la ciutadania i la responsabilitats dels governants i també les que fan possible l'estat de dret, les polítiques redistributives o la regulació dels mercats. Una democràcia difícilment es pot consolidar sense garantir la igualtat davant la llei, l'accés a la justícia de la

ciutadania o un poder judicial independent i neutral. És a dir, la qualitat de la democràcia depèn en bona mesura del funcionament de la resta d'institucions de l'estat, ja que

“la democràcia és, al capdavant, una forma de governança. I cap sistema polític pot consolidar la democràcia sense ser abans un estat.”

Linz i Stepan, 1996, pàg. 6.

Com que els estats i les formes de governar han evolucionat enormement en les darreres dècades fruit dels processos d'integració política supranacional i la creixent incertesa, dinamisme i complexitat de les polítiques, la idea de *governança democràtica* ha acabat reflectint també en el creixent caràcter metainstitucional de les democràcies. Des d'aquesta perspectiva, les democràcies estructuren la interacció a diferents nivells de govern d'una pluralitat creixent d'institucions i actors amb capacitat de crear-les i reformar-les. En aquest context, les institucions democràtiques canalitzen les contínues relacions entre actors heterogenis amb interessos i valors diversos, i sovint en conflicte, en diferents àrees de la política.

És per aquest motiu que la qualitat de les democràcies passa també en gran mesura per disposar d'institucions que canalitzin adequadament els conflictes polítics i socials i evitin situacions d'ingovernabilitat democràtica que derivin en la paràlisi crònica del govern, moviments d'involució democràtica o greus escalades de violència.

Per exemple, el juny de 2009 Hondures va patir una situació d'ingovernabilitat democràtica arran del cop d'estat que va patir el president Manuel Zelaya, que va ser arrestat i expulsat del país per part de les forces armades sense seguir un procés polític o judicial constitucional. En aquest sentit, les institucions democràtiques d'Hondures no varen poder canalitzar el conflicte polític entre, d'una banda, l'executiu liderat pel president Zelaya i, d'una altra, el tribunal constitucional i el poder legislatiu arran de la constitucionalitat de la consulta popular presentada pel President. L'expulsió del President, la manca de legitimitat democràtica del govern de transició i el rebuig internacional varen provocar una crisi de governabilitat democràtica que va durar gairebé un any. La paràlisi i l'aïllament internacional del país per part dels Estats Units i del Brasil varen fer molt difícil de governar Hondures, país que depèn molt dels intercanvis comercials amb aquests i d'altres països.

1.3. Els indicadors de qualitat de democràcia i de governança democràtica

La tasca de mesurar la qualitat de les democràcies i de la *governança democràtica* es va impulsar amb intensitat durant la dècada dels 90 des de diferents universitats i centres d'estudis i opinió (en anglès, *think tanks*) amb la finalitat de proporcionar base empírica a un interès acadèmic creixent sobre les causes i conseqüències de les diferències en els nivells de democràcia entre països i regions i al llarg del temps. Al mateix temps, els organismes multilaterals (principalment el Banc Mundial i el Banc Interamericà de Desenvolupament)

també van impulsar la construcció d' **indicadors de democràcia** com una eina útil per a informar de les seves polítiques i fer seguiment dels països en els quals desenvolupaven les seves operacions.

Cal tenir present la dificultat inherent en l'exercici de traduir les dimensions bàsiques de la democràcia en indicadors numèrics que permetin establir nivells o rànquings. La democràcia té dimensions i connotacions normatives inherents que són difícils de mesurar sense incórrer en problemes greus d'especificació o d'agregació². Això fa que qualsevol índex de democràcia sigui per tant una aproximació al concepte ideal de *poliarquia* o de *governança democràtica* i que sigui necessari l'estudi complementari del context i la història política de cada cas particular. A més, no existeix una definició universalment consensuada de democràcia que serveixi per a caracteritzar l'ampli ventall de règims polítics existent arreu del món.

⁽²⁾Els problemes d'especificació estan relacionats amb la tasca de determinar el significat del concepte a analitzar. Com a regla general cal evitar definicions que continguin o bé massa informació (sobreespecificació) o bé massa poca (subespecificació), de manera que quedin capturats els atributs més rellevants del concepte i que, al mateix temps, siguin mesurables de la manera més acurada possible. Els problemes d'agregació es refereixen, en canvi, a com s'agrupen aquestes mesures per tal de crear un indicador final que sigui fiable i que doni compte del concepte que es vol estudiar. Per a més informació sobre aquestes qüestions metodològiques podeu consultar l'article de Munck i Verkuilen (2002).

És per aquest motiu que s'ha tendit de manera creixent a adjectivar les democràcies, com a democràcies *militars, limitades, delegatives, tutelades, oligàrquiques, formals* o *electorals*.

Els indicadors que mesuren la democràcia varien en dos grans eixos.

- D'una banda varien en funció de la definició més o menys àmplia de democràcia que utilitzen. Mentre alguns indicadors es basen només en la dimensió schumpeteriana de competència electoral, d'altres tenen una definició més integral i preveuen també les llibertats civils o la cultura política.
- D'altra banda, tot i que la majoria d'indicadors es basen en percepcions subjectives a partir d'enquestes a grups d'experts o, en alguns casos, a una mostra representativa de la població; hi ha també indicadors de qualitat democràtica més quantitius segons el grau de participació electoral o de domini de l'executiu sobre el legislatiu (Altman i Perez Liñán, 2005). Aquests darrers indicadors normalment reben el nom de *durs (hard data)* i

Lectura recomanada

Veure una relació detallada de subtipologies a Collier, David i Levitsky, Stephen. 1997. "Democracy with Adjectives: Conceptual Innovation in Comparative Research". *World Politics* (vol. 49, núm. 3, pàg. 430-451).

Lectures recomanades

Sobre indicadors basats en enquestes regulars podeu veure, per exemple, els treballs d'auditoria de la democràcia, com el realitzat recentment a Espanya (Diversos autors, 2010) o els elaborats per l'Enquesta mundial de valors (*world value surveys*), l'Eurobaròmetre o el Llatino-baròmetre.

són construïts *ad hoc* en articles acadèmics, mentre que els més subjectius són anomenats *tous* (*soft data*).

Potser els indicadors i el ràting de democràcia més reconegut és el que publica **Freedom House**, una ONG ubicada a Washington, DC. A partir d'experts en cada país, Freedom House elabora un **índex de llibertats polítiques** (basat en deu indicadors) i un de **llibertats civils** (basat en setze indicadors). Cadascun dels índexs s'ordena en una escala d'1 a 7 i la mitjana d'aquests índexs s'interpreta com el nivell de democràcia. Els països són aleshores classificats com a lliures (entre 1,0 i 2,5), parcialment lliures (entre 3,0 i 5,0) o no lliures (entre 5,5 i 7,0). L'indicador està disponible per a tots els països des de l'inici de 1970 i s'ha utilitzat molt en investigacions acadèmiques que estudien la relació entre democràcia i variables de tipus econòmic i social. Freedom House també publica l'índex de democràcia electoral, que es basa en una definició més estreta de democràcia que té en compte fonamentalment si els càrrecs polítics són escollits via eleccions regulars, lliures i imparcials i el partit en el govern no pot fer-se fora sinó és a través d'eleccions.

Hi ha d'altres indicadors de democràcia molt rellevants com els que ha impulsat el projecte Polity IV de la Universitat de Maryland des de fa dècades, el Bertelsmann Political Transformation Index o l'indicador de democràcia que publica Economist Intelligence Unit.

Per exemple, aquest darrer indicador parteix d'una definició ben àmplia de democràcia i preveu cinc característiques fonamentals: el pluralisme i el procés electoral, les llibertats civils, els funcionament del govern, la participació política i la cultura política.

Quant als indicadors de **governança democràtica**, la referència obligada són els *governance indicators* elaborats per la divisió de governança del Banc Mundial des del 1996 fins a l'actualitat i per a gairebé tots els països del món. Aquests indicadors es desglossen en sis categories bàsiques, que són: veu i responsabilitat, estabilitat política, qualitat de la regulació, eficàcia de les polítiques públiques, estat de dret i corrupció. Aquestes categories responen a la seva visió de les dimensions fonamentals de la *bona governança*, i ha estat validada a partir de l'anàlisi de conglomerats o clúster de moltes fonts de dades i indicadors primaris (Kaufman i altres, 1999). Cadascun d'aquests indicadors es troba entre -2,5 i +2,5, essent la mitjana entre ells en nivell de governança del país.

1.4. Les institucions informals i el funcionament de la democràcia

Com va assenyalar Albert Einstein, no tot el que és important es pot mesurar, ni tot el que es pot mesurar és important. En el funcionament de les institucions democràtiques, els **elements informals** i poc observables i mesurables tenen també un paper fonamental. De fet, per a explicar com institucions amb *formes* similars poden funcionar de manera diferent, és necessari entendre que les estratègies i els comportaments dels actors obeeixen tant a regles escrites com a normes no escrites. A més, les regles no escrites no només se segueixen

Web recomanat

Podeu trobar tota la informació a la pàgina web www.freedomhouse.org. L'enllaç bàsic per a accedir a l'informe de cada any segons cada país és: <http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=15>

Per a accedir a les dades en format Excel:

<http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=439>

Web recomanat

Per accedir als indicadors i poder baixar, crear dades o fer gràfics podeu visitar la pàgina del Banc Mundial a http://info.worldbank.org/governance/wgi/sc_country.asp

Altres indicadors de governança

Altres indicadors de governança són els indicadors de *llibertats econòmiques* del centre d'estudis conservador Heritage Foundation o els de regulació empresarial anomenats *doing business* del Banc Mundial.

de manera voluntària, sinó que també tenen tot un seguit de mecanismes per a garantir el seu compliment (com ara la sanció social o els càstigs aplicats per organitzacions que operen al marge de la legalitat).

La lògica de les institucions informals és un factor clau en el rendiment de les democràcies, ja que poden pervertir el seu funcionament³ o, fins i tot, millorar-lo⁴ considerablement.

⁽³⁾Per exemple, a través de la creació d'estructures de clientelisme que capturin l'administració pública en benefici d'uns pocs.

⁽⁴⁾Per exemple, facilitant un major control de l'aplicació de les normes o, fins i tot, evitant el compliment de regles disfuncionals o que no permeten pràctiques socials acceptades.

La medició de les institucions de tipus informal a través d'indicadors és lògicament encara més complicat que el de les institucions democràtiques formals. Tanmateix, hi ha cada vegada més estudis que miren de trobar fórmules de mesurar aquest tipus d'institucions no escrites però que tenen un poder explicatiu molt gran quant al funcionament de les democràcies. El cas més conegut és el relacionat amb el concepte de **capital social**, elaborat principalment per Robert Putnam (1993) per a explicar les diferències entre el funcionament de les institucions democràtiques entre el nord i el sud d'Itàlia.

El capital social fa referència al grau de cooperació social proveïda per associacions cíviqes de tipus més horitzontal, guiades per valors inspirats en la tolerància i la igualtat per a promoure béns d'interès públic.

Contribueix a la consolidació i el millor funcionament de les democràcies a través de millorar la informació de què disposen els ciutadans per al control polític o escollir entre alternatives polítiques i facilitar la superació dels dilemes d'acció col·lectiva per a fer arribar les demandes de la ciutadania al govern (Boix i Posner, 2004). Tanmateix, hi ha forts problemes de medició del capital social, i també un fort debat sobre la millor manera de fer-ho. Entre els indicadors suggerits destaquen el nombre d'associacions creades, les afiliacions a organitzacions socials o el treball voluntari, els nivells de confiança interpersonal o d'altres que tenen més en compte la relació entre capital social i situació econòmica (Torcal i Montero, 2000 i Glaeser i altres, 2002).

Els dilemes d'acció col·lectiva fan referència als problemes d'organització política que en una democràcia tenen els grups socials de base molt àmplia respecte als grups més petits i amb interessos més definits (Olson, 1965). El cas més comú s'esdevé quan un col·lectiu poc organitzat, tot i ser molt més nombrós i tenir grans objectius en comú, pot veure els seus interessos menys defensats que els d'un grup menys nombrós, més cohesionat i amb majors beneficis per membre del grup. El grup més nombrós confronta un dilema d'acció col·lectiva: els seus membres no tenen prou incentius per a fer els esforços de coordinació i informació que requereix l'organització política, atès que els beneficis que obtindrien cadascun dels membres poden ser petits o esperen que aquests esforços els facin altres membres del grup i així no han d'assumir cap cost. Per això l'existència d'organitzacions socials (com, per exemple, les associacions de consumidors) i, per suposat, de regulacions públiques, faciliten la superació d'aquests dilemes.

Finalment, cal tenir present que les institucions informals també poden tenir una **incidència molt negativa** en el funcionament de les democràcies. Quan les institucions polítiques conviuen amb associacions o xarxes de tipus infor-

mal amb estructures verticals, de l'estil **client-patró** que operen amb interessos oposats als prescrits per les institucions formals, aquestes xarxes poden pervertir el funcionament de les institucions (Maiz, 2002).

La **corrupció sistèmica** és sovint el resultat d'aquest tipus de xarxes, en les quals el patró coordina l'intercanvi tant de vots per favors com per diners a través de la capacitat que té de liderar verticalment la xarxa i sancionar els no alineats.

Exemple

Per exemple, amb el repartiment de càrrecs, de possibles negocis, o d'altres.

El clientelisme o el patronatge són fórmules que s'adapten al tipus d'institució política formal, fent molt difícil la seva eliminació a través del disseny institucional. Tanmateix, aquestes xarxes informals presents en les institucions polítiques no sempre operen de manera negativa, sinó que a vegades també poden corregir deficiències o perfeccionar el funcionament de les institucions formals (Helmke i Levitsky, 2004).

Per exemple, a Xile, tot i que la constitució atribueix poders molt forts al president, aquests no s'han arribat mai a utilitzar gràcies a la cooperació entre els partits polítics i el seu interès en el bon funcionament del sistema polític.

Evidentment, el funcionament d'aquest tipus d'institucions, que té una influència cabdal en el funcionament real de les democràcies, és difícilment mesurable en termes comparats, i requereix estudis de casos i contextos particulars a través d'acurades narratives analítiques.

2. Els models de democràcia

La quantitat i diversitat de formes que poden tenir les institucions polítiques d'una democràcia complica qualsevol intent d'establir patrons o models de democràcia. La ciència política ha distingit tradicionalment entre dues grans formes de democràcia, les **democràcies majoritàries** i les **democràcies consensuals** (o proporcionals). Aquesta classificació es deu principalment al treball d' **Arend Lijphart** (1999) i d'altres autors com Powell (2000) i ha estat força acceptada.

La concepció majoritària dóna suport a una idea de democràcia basada en les bondats de la regla de la majoria i de la concentració del poder per a dur a terme les polítiques preferides per la majoria de la manera més efectiva.

En aquests models, els ciutadans escullen entre dos partits o coalicions clarament identificables i que després són els clars responsables polítics.

Per contra, la visió consensual entén que la democràcia ha de representar la ciutadania de la manera més fidel possible per a potenciar la seva influència en les polítiques i incentivar el diàleg i el control entre els poders de l'estat.

Això implica que els escons han de ser proporcionals als vots i que la influència dels partits en el legislatiu ha de ser proporcional als seus escons. A més, també comporta un fort èmfasi en la representació institucional d'un ampli conjunt d'interessos socials o territorials.

- Per aquest motiu, les **democràcies majoritàries**, com la del Regne Unit o Nova Zelanda, normalment tenen sistemes electorals majoritaris (on qui guanya s'emporta tots els escons repartits en el districte electoral), únicament hi ha dos grans partits amb opcions reals de guanyar, els governs són la majoria de les vegades de partit únic, són unicamerals o amb una forta primacia d'una cambra i estan molts poc descentralitzats políticament i fiscalment.
- En canvi, les **democràcies de tipus consensual**, com la suïssa o la belga tenen les característiques contràries: sistemes electorals proporcionals, més de dos partits amb possibilitat de governar, governs de coalició com

a regla general, bicameralisme i sistemes polítics federals o fortament descentralitzats.

Ambdós tipus de democràcies, majoritàries i federals, són construccions o models ideals dins d'un continuïum. És per això que la gran majoria de països no encaixa perfectament en cap dels dos models i és més apropiat parlar d'unes característiques més o menys consensuals o majoritàries.

Exemple

Per exemple, en les eleccions al Regne Unit del 2010, el país més representatiu del model majoritari, dit també *Westminster* en referència precisament al Regne Unit, el resultat va ser un govern de coalició entre el partit conservador i el partit liberal.

Els defensors del model majoritari destaquen els seus avantatges per a evitar la paràlisi del govern i executar les polítiques.

Com a exemples clamorosos, se citen els 400 dies que va trigar la formació del govern belga després de les eleccions del 2010 i els més de tres mesos que es varen necessitar a Holanda també el 2010, totes dues democràcies de tipus consensual.

Addicionalment, també es posa èmfasi en les facilitats pel control dels governants que introdueixen els sistemes electorals majoritaris, els quals faciliten la identificació entre representants i representats. Sota aquest model, s'argumenta que els representants tenen més incentius a retre comptes de les seves actuacions, cosa que fomenta conductes més responsables. De fet, alguns estudis empírics demostren que els sistemes electorals majoritaris estan relacionats amb una menor incidència de la corrupció (Persson i altres, 2001).

Al mateix temps, els defensors més fervorosos de les democràcies consensuals consideren que en societats fortament dividides

“les regles majoritàries estimulen dictadures majoritàries i, a vegades, guerres civils, quan el que es necessita és un règim polític que incentivi el consens, la negociació i el compromís i que resulti més inclusiu que exclusiu.”

Lijphart, 1999, pàg. 33.

Aquesta hipòtesi sembla que troba algun suport en treballs empírics que mostren que la probabilitat de les guerres civils és menor en sistemes de tipus més inclusiu (Reynal Querol, 2005). Al mateix temps, també assenyalen que, contra la visió prevalent, les democràcies consensuals tenen resultats econòmics almenys tan bons com les majoritàries, mentre que promouen molt més la representació política de les dones, la participació electoral, la redistribució, el control de la criminalitat o la protecció del medi ambient. Tanmateix, cal ser escèptic amb aquests resultats basats en correlacions i que no expliciten la lògica causal que vincula el model consensual amb aquests resultats, i especialment quan hi ha problemes de medició en algunes de les variables utilitzades a l'hora de classificar les democràcies (Mainwaring, 2001).

2.1. Els indicadors dels models de democràcia

Per a classificar les democràcies en consensuals i majoritàries Arend Lijphart planteja la utilització de deu indicadors que agrupa en dos eixos (vegeu la taula 1 de l'annex).

- El primer eix, l'anomena d'*executius/partits* i agrupa les característiques del sistema de partits, la concentració de poder en l'executiu, les relacions entre l'executiu i el legislatiu, el tipus de sistema electoral i el nivell de pluralisme dels grups d'interès.
- El segon eix l'anomena *federal/unitari* i agrupa el grau de centralització, de flexibilitat constitucional, de revisió judicial i d'independència del Banc Central. Una democràcia majoritària ideal tindrà un govern fort de partit únic, sistema electoral majoritari, elevat pluralisme dels grups d'interès, legislatiu unicameral, forta flexibilitat constitucional, absència de revisió judicial i Banc Central fortament influït per l'executiu. Tanmateix, poden existir models híbrids, de tipus majoritari federal (com els EUA, el Canadà o Àustria) o consensual unitaris (Israel, Dinamarca o Islàndia).

Hi ha diversos problemes amb el conjunt d'indicadors desenvolupats per a distingir entre democràcies majoritàries i consensuals, així com la seva utilitat pràctica amb vista a millorar el disseny institucional de les democràcies. Les principals crítiques relatives als indicadors utilitzats es concentren en la manera de mesurar el poder de l'executiu, el grau de poder relatiu entre l'executiu i el legislatiu i la manera com es comparen règims presidencialistes i parlamentaris (De Winter, 2005).

Per exemple, Lijphart mesura el poder de l'executiu amb el percentatge de governs de partit únic o de coalició, quan el poder de l'executiu en ambdós casos és molt diferent si és en un presidencialisme o un parlamentarisme i no està clar que un govern de coalició tingui el mateix grau de cohesió i fortalesa que un govern de partit únic. Al mateix temps, mesurar la importància de l'executiu sobre el legislatiu per la duració del gabinet o consell de ministres tampoc té en compte altres variables claus per la relació entre l'executiu i el legislatiu com són el control de les agendes parlamentàries, la capacitat d'iniciativa legislativa, el poder de les comissions parlamentàries o els poders del president o primer ministre.

Però potser les observacions i crítiques més rellevants a efectes pràctics, són les que realitza Rein Taagapera (2003), qui assenyala que els indicadors utilitzats en cada dimensió són fonamentalment de resultat i estan fortament correlacionats entre ells, cosa que implica que hi hagi molt poc marge de maniobra per a modificar institucionalment els models de democràcia descrits. Per exemple, els indicadors de l'eix executiu / partits deriven bàsicament del nombre efectiu de partits, que únicament és parcialment definible pel sistema electoral. A més, l'índex de desproporcionalitat electoral utilitzat (índex de Gallagher) no té una vinculació clara als elements que poden ser objecte de disseny institucional, com són la grandària del districte electoral o el llindar electoral. Encara que en menor mesura, una cosa similar succeeix en la dimensió federal / unitària, en la qual la majoria de categories i indicadors estan fortament

relacionats amb la grandària del país, ja que com més gran és un país més fàcil és que sigui de tipus federal i requereixi una segona cambra de representació territorial. Tanmateix, tot i que aquestes fórmules sí que poden ser més fàcilment objecte de disseny, també tenen una incidència més modesta i una menor vinculació amb les concepcions majoritària i federal de democràcia.

2.2. Models de democràcia, polítiques i despesa pública

Les institucions polítiques que defineixen els diferents models de democràcia també influeixen sobre les **polítiques públiques**. Els principals tipus de sistemes electorals i de formes de govern afecten els incentius dels partits polítics per a establir el nivell i la composició de la despesa pública. Entre els autors més importants que han estudiat aquests efectes a nivell empíric i teòric hi ha Torstein Person i Guido Tabellini.

1) **D'una banda, el sistema electoral afecta el nivell de despesa pública a través dels seus efectes sobre el sistema de partits.** Com assenyala la Llei de Duverger, els sistemes proporcionals estan més relacionats amb una major fragmentació legislativa i del sistema de partits. La fragmentació parlamentària incrementa els costos de negociació (per exemple, per a crear coalicions polítiques per a generar governs estables o aprovar lleis) i fa més difícil l'acord entre els partits en els govern (o el congrés) per a aprovar un pressupost. Això tendeix a inflar la despesa pública, en la mesura que l'increment del nivell pressupostari pot fer més fàcil l'acord en aquestes situacions ja que permet acomodar de millor manera diferents interessos. Al mateix temps, l'escenari de fragmentació legislativa fa més greus els problemes associats a la "tragèdia dels comuns" que també incentiven uns nivells de despesa superiors (Person i Tabellini, 2003).

Els sistemes electorals també afecten la composició de la despesa pública.

Per exemple, en els sistemes majoritaris, com els dels EUA o el de la Gran Bretanya, un partit pot endur-se tots els escons d'una circumscripció deixant la resta de partits sense res. D'aquesta manera, el representant escollit només té incentius a representar els seus electors particulars, quedant-se la resta de l'electorat sense representants en l'executiu.

Un efecte similar es produeix quan es redueix la magnitud dels districtes electorals, fet que provoca que els representants responguin a territoris i col·lectius més particulars. Així, doncs, en els sistemes majoritaris o amb districtes petits, els representants polítics tenen incentius per a desenvolupar polítiques de tipus més particularista o destinades a grups o territoris concrets, més que no pas de tipus universalista com són les pensions o els subsidis d'atur.

La Tragèdia dels Comuns

El problema de la *Tragèdia dels Comuns* inicialment plantejat per Garrett Hardin (1968) en l'àmbit dels recursos naturals, ha estat aplicat a moltes d'altres situacions polítiques, econòmiques i socials. El cas típic de la tragèdia és quan diversos actors comparteixen un mateix recurs finit (com per exemple, un pressupost o la pesca en un llac), però cap d'ells en té la propietat assignada en exclusiva ni és el responsable directe. En aquestes situacions, com que se sap que el recurs és finit, per por que els altres n'extreguin un rèdit excessiu, tots tenen incentius a fer-ne una explotació més gran que la que seria recomanable per la sostenibilitat del propi recurs, generant riscos de sobreexplotació. Tanmateix, hi ha mecanismes per a atenuar aquests incentius com ara la repetició o interacció continuada entre els mateixos actors al llarg del temps o l'establiment d'una regulació (ja sigui pública o privada).

Com a constatació empírica d'aquests models analítics, Persson i Tabellini (2003) estimen que el canvi d'un sistema proporcional a un sistema majoritari implicaria, a llarg termini, una reducció de la despesa pública total propera al 5% del PIB, una reducció en despesa en benestar (educació, salut, etc.) entre un 2%-3% del PIB i una reducció del dèficit d'un 2% del PIB.

2) D'altra banda, la forma de govern també influeix sobre el nivell i la composició de la despesa pública. Com que el sistema presidencialista no està sotmès a la moció de censura ni al vot de confiança típic dels parlamentarismes, és més probable que es produeixin situacions en què un govern dividit (en què el president no té majoria legislativa) generi més paràlisi i bloqueig institucional. Aquestes situacions dificulten l'aprovació de mesures de tipus universalista o redistributives, així com els augments generalitzats de la despesa. Això porta, doncs, a preveure una menor i menys universalista despesa pública en els presidencialismes. En aquest sentit, Persson i Tabellini (2003) estimen que els sistemes presidencialistes redueixen la despesa pública entorn d'un 5% del PIB, de manera similar a com ho fan els sistemes electorals majoritaris.

Tot i que aquests resultats són robustos amb diferents tècniques estadístiques, hi ha encara un fort debat sobre fins a quin punt els models i els arguments utilitzats són suficientment complets. En efecte, per a arribar a unes conclusions més acurades caldria tenir en compte el conjunt d'estratègies polítiques i d'altres variables clau com són la polarització, el sistema de finançament dels partits, la seva cohesió o disciplina interna, les preferències de l'electorat i els canvis en el cicle econòmic, entre altres qüestions (Boix, 2006). Aquest dista molt de ser, doncs, un debat tancat, i és un camp fèrtil per a estudis futurs destinats a millorar la nostra comprensió de les relacions entre les institucions polítiques i les polítiques econòmiques a llarg termini.

Bibliografia

- Altman, D.; Pérez-Liñán, A.** (2002). "Assessing the Quality of Democracy: Freedom, Competitiveness, and Participation in 18 Latin American Countries". *Democratization*, 9: 85–100.
- Boix, C., Posner, D.** (1998). "Social capital: Explaining Its Origins and Effects on Government Performance". *British Journal of Political Science* (vol. 4, núm. 28).
- Boix, C.** (2006). "Political Institutions and Fiscal Policy". *The political Economist* (vol. XIII, núm. 1).
- Collier, D.; Levitsky, S.** (1997). "Democracy with Adjectives: Conceptual Innovation in Comparative Research". *World Politics* (vol. 49, núm. 3, pàg. 430-451).
- Dalton, R. J.** (2008). *Citizen Politics: Public Opinion and Political Parties in Advanced Industrial Democracies* (5a. ed.). Washington: CQ Press.
- De Winter, L.** (2005). "Theoretical, conceptual and methodological problems in applying Lijphart's patterns of democracy to autonomous regions in Europe". *Paper presented at the ECPR Joint Sessions, Granada, Abril 14-19, 2005*.
- Diamond, L.; Molino, L.** (2004). "The quality of democracy". *Working Paper Center on Democracy, Development, and The Rule of Law. Stanford Institute on International Studies*.
- Diversos autors** (2010). *La calidad de la democracia en España*. Barcelona: Ariel.
- Glaeser, E. L.; Laibson, D.; Sacerdote, B.** (2002). "An Economic Approach to Social Capital", *The Economic Journal* (vol. 112, núm. 483, pàg. F437-F458).
- Hardin, G.** (1968). "The Tragedy of the Commons". *Science* (vol. 162, núm. 3859, pàg. 1243-1248).
- Helmke, G.; Levitsky, S.** (2004). "Informal Institutions and Comparative Politics: A Research Agenda". *Perspectives on Politics* (vol. 2, núm. 4, pàg. 725-740).
- Kaufmann, D.; Kraay, A.; Zoido-Lobaton, P.** (1999). "Aggregating Governance Indicators." World Bank Policy Research Working Paper, núm. 2195.
- Lijphart, A.** (1999). *Patterns of Democracy: Government Forms and Performance in Thirty-Six Countries*. New Haven: Yale University Press.
- Lijphart, A.** (1984). *Democracies: Patterns of Majoritarian and Consensus Government in Twenty-One Countries*. New Haven CT: Yale University Press.
- Linz, J.; Stepan, A.** (1996). *Problems of Democratic Transition and Consolidation: Southern Europe, South America, and Post-Communist Europe*. Baltimore/Londres: Johns Hopkins University Press.
- Olson, M.** (1965). *The Logic of Collective Action: Public Goods and the Theory of Groups*, Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Mainwaring, S.** (2001, juliol). "Two Models of Democracy". *Journal of Democracy* (vol. 12, núm. 3, pàg. 170-175) (Review).
- Maiz, R.** (2002). "La corrupción como mecanismo de autorrefuerzo del clientelismo". Document de treball d'UAM.
- Munck, G.; Verkuilen, J.** (2002). "Conceptualizing and Measuring Democracy: Evaluating Alternative Indices". *Comparative Political Studies* (vol. 5, núm. 35, pàg. 5-34).
- Pérez García, E.; Serrano Martínez, L.; Fernández de Guevara, J.** (2008). *Estimación del capital social en España*. Document de treball de la Fundación BBVA.
- Persson, T.; Tabellini, G.** (2000). *Political Economics: Explaining Economic Policy*. Cambridge: MIT Press.
- Persson, T.; Tabellini, G.** (2003). *The Economic Effects of Constitutions: What do the Data Say?* Cambridge: MIT Press.
- Powell, Jr, B** (2000). *Elections as Instruments of Democracy: Majoritarian and Proportional Views*. New Haven: Yale University Press.

Putnam, R.; Leonardi, R.; Nanetti, R. (2000). *Per què la democràcia funcioni. La importància del capital social* (capítol 1). Barcelona: Proa, 1993.

Reynal Querol, M. (2005, juny). "Does democracy preempt civil wars?". *European Journal of Political Economy* (núm. 21, pàg. 445-465).

Schumpeter, J. (1943). *Capitalism, Socialism, and Democracy*. Londres: Allen and Unwin.

Siaroff, A. (2003). "Varieties of parliamentarianism in the advanced industrial democracies". *International Political Science Review* (vol. 4, núm. 24, pàg.445-464).

Taagapera, R. (2003). "Arend Lijphart's Dimensions of Democracy: Logical Connections and Institutional Design". *Political Studies* (vol. 51, pàg.1-19).

Torcal, M.; Montero, J. R. (2000). "La formación y las consecuencias del capital social en España". *Revista Española de Ciencia Política* (vol. 1, núm. 2).

Vatter, A. (2009). "Lijphart expanded: three dimensions of democracy in advanced OECD countries?". *European Political Science Review* (vol. 1, núm. 1, pàg. 125-154).

Annex

Taula 1. Models de democràcia: variables i indicadors

Variables i indicadors de cada dimensió	Democràcia majoritària	Democràcia consensual
Sistema de partits		
Nombre efectiu de partits (N): obtingut amb la fórmula $N = 1 / \sum(S_i)^2$, on S és el percentatge d'escons de cada partit.	Sistemes bipartidistes (índex igual o inferior a 2) i sistemes de dos partits i mig (índex entre 2 i 2,6). Exemples: el Regne Unit (2,11), el Canadà (2,37) i els Estats Units (2,40).	Sistemes multipartidistes amb partit dominant (índex entre 2,6 i 4) i sistemes multipartidistes sense partit dominant (índex superior a 4). Exemples: Suïssa (5,24), Itàlia (4,91) i Israel (4,55).
Concentració del poder executiu		
Mitjana de temps en què hi ha governs guanyadors mínims o governs de minoria de partit únic (on els governs guanyadors mínims són guanyadors perquè el partit o partits del govern controlen una majoria dels escons, i mínims perquè no inclouen cap partit que no sigui necessari per a assolir la majoria en el parlament i els governs de minoria són aquells que no reben el suport de la majoria parlamentària).	Elevada concentració del poder executiu; (la mitjana de temps en què hi ha hagut governs guanyadors mínims o governs de minoria és elevada (com més elevada més majoritarisme). Exemples: el Regne Unit (96,7%), Nova Zelanda (99,7%) i els Estats Units (81,2%).	Baixa concentració del poder executiu; (la mitjana de temps en què hi ha hagut governs guanyadors mínims o governs de minoria és reduïda (com més baixa, més consensualisme). Exemples: Suïssa (4,1%), Alemanya (36,2%), Dinamarca (30%) i Portugal (40%).
Relacions entre l'executiu i el legislatiu. Grau de domini del legislatiu o equilibri de poders		
Índex de domini de l'executiu: mitjana geomètrica entre la mitjana de vida del govern considerant que un govern acaba quan varia la seva composició partidista, i la mitjana de vida del gabinet considerant que aquest 'acaba quan: (1) hi ha un canvi en la composició partidista; (2) canvia el primer ministre; (3) canvia l'estatus de la coalició, o (4) hi ha noves eleccions.	Índex de domini de l'executiu elevat. Exemple: el Regne Unit (5,4).	Índex de domini de l'executiu baix. Exemples: Dinamarca (1,83), Suïssa (1) i Israel (1,57).
Índex de desviació proporcional del sistema electoral		
Índex de desviació proporcional de Michael Gallagher (G): es calcula mitjançant la fórmula següent: $G = \sqrt{\frac{1}{2} \sum (v_i - S_i)^2}$ on v_i i S_i són respectivament el percentatge de vots i d'escons de cada partit.	Índex de desviació proporcional elevat (normalment en sistemes electorals majoritaris). Exemples: el Regne Unit (10,33), Colòmbia (11,11) i els Estats Units (14,91).	Índex de desviació proporcional baix (normalment en sistemes electorals proporcionals). Exemples: Holanda (1,30), Dinamarca (1,83) i Israel (2,27).

Variables i indicadors de cada dimensió	Democràcia majoritària	Democràcia consensual
Grau de corporativisme		
Índex de pluralisme de Siaroff: basat en vuit variables fonamentals (nombre de vagues, grau de centralització de la negociació dels salaris, força dels sindicats...).	Alt nivell de pluralisme.	Baix nivell de pluralisme.
Centralització del govern		
Proporció dels impostos totals del país en mans del govern central.	Centralització elevada (govern unitari i centralitzat).	Centralització reduïda (govern federal i descentralitzat).
Centralització del legislatiu		
Índex compost: escala de bicameralisme (0-4 punts): 1r. Unicameralisme. 2n. Subordinació de la segona cambra a la primera (bicameralisme dèbil). 3r. Elecció de la segona cambra de manera directa (bicameralisme semifort). 4rt. Sobrerepresentació de les minories en la segona cambra (bicameralisme fort).	Unicameralisme (1 punt) Exemples: Costa Rica, Israel i Nova Zelanda bicameralisme dèbil (2 punts). Exemples: Suècia i Irlanda.	Bicameralisme semifort (3 punts). Exemples: Espanya, Canadà i França Bicameralisme fort (4 punts). Exemples: Alemanya, Suïssa i els Estats Units.
Flexibilitat constitucional		
Índex compost: escala de flexibilitat constitucional (0-4 punts) 1r. Es pot modificar la constitució per majories ordinàries. 2n. Es pot modificar la constitució per majories que oscil·len entre ordinàries i dos terços. 3r. Es pot modificar la constitució per majories de tres quarts o equivalents. 4t. Es necessiten majories superiors a tres quarts per a modificar la constitució.	Flexibilitat elevada (1 o 2 punts) Exemples: Islàndia i el Regne Unit. (1 punt), Suècia (1,3 punts) i Irlanda (2 punts).	Rigidesa constitucional (3 o 4 punts) Exemples: Espanya (3 punts), Alemanya (3,5 punts), Suïssa i els Estats Units (4 punts).
Revisió judicial		
Índex compost: escala de revisió judicial (0-4 punts). 1r. El legislatiu té l'última paraula sobre la constitucionalitat de les lleis. 2n. Revisió judicial dèbil (cauta i moderada). 3r. Revisió judicial semiforta (hi ha algunes decisions del tribunal constitucional contra els actes del govern). 4t. Revisió judicial forta (decisiones constants del tribunal constitucional).	Revisió judicial dèbil (1 o 2 punts). Exemples: Israel, Nova Zelanda, el Regne Unit (1 punt) i Irlanda (2 punts).	Revisió judicial forta (3 o 4 punts).
Grau d'independència del banc central		

Variables i indicadors de cada dimensió	Democràcia majoritària	Democràcia consensual
<p>Indicador ponderació de tres índexs: (1) Índex d'independència legal de Cuckierman, Webb i Neyapti; (2) índex de Grilli, Masciandro i Tabellini; (3) índex de rotació dels governadors. Índex de Cuckierman, Webb i Neyapti d'independència legal: ponderació de quatre variables que oscil·len entre 0 i 1: (a) nomenament i mandat del governador; (b) capacitat de formulació de polítiques; (c) objectius del banc central, i (d) límits sobre els crèdits i préstecs. Índex de Grilli, Masciandro i Tabellini: igual que el de Cuckierman, Webb i Neyapti, llevat de les dues darreres variables. Índex de rotació dels governadors: freqüència amb què canvia el governador del banc.</p>	<p>Nivell d'independència baix (proper a zero) Exemples: Espanya (0,25), Nova Zelanda (0,16) i el Regne Unit (0,31).</p>	<p>Nivell d'independència elevat (proper a la unitat). Exemples: Alemanya (0,69), Suïssa (0,56) i els Estats Units (0,56).</p>

Font: Elaboració pròpia a partir de: A. Lijphart, 1999

